

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра правових природоохоронних дисциплін

07-05-30М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
та самостійної роботи

з освітньої компоненти

«Теорія аргументації»

для здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня за освітньо-науковою програмою підготовки доктор філософії (PhD), галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-методичною радою з якості
навчально-наукового інституту права
Протокол № 11 від 29.06. 2022 р.

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з освітньої компоненти «Теорія аргументації» для здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня за освітньо-науковою програмою підготовки доктор філософії (PhD), галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Мельничук Ю. І. – Рівне : НУВГП, 2022. – 16 с.

Укладач: Мельничук Ю. І., к.філос.н., доцент, доцент кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Швець О. М., к.ю.н., доцент кафедри правових природоохоронних дисциплін.

Керівник освітньої програми:

Цимбалюк В. І., к.ю.н., професор, професор кафедри спеціальних юридичних дисциплін, директор навчально-наукового інституту права НУВГП.

Зміст

Передмова.....	3
1. Опис навчальної дисципліни та її структура.....	4
1.1. Опис навчальної дисципліни.....	4
1.2. Тематика практичних занять.....	6
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	7
1.4. Критерії та шкала оцінювання.....	7
2. Плани практичних занять.....	8
3. Самостійна робота здобувачів освіти.....	14
4. Індивідуальна робота здобувачів освіти.....	14
4. Рекомендована література.....	15

Передмова

Шановні здобувачі освіти!

Освітня компонента «Теорія аргументації» є вибірковою і сприяє формуванню індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти. Аргументація є універсальною, логіко-методологічною процедурою пошуку, верифікації тверджень, які є підставами суджень щодо значущих подій, їхньої правової оцінки з подальшим розробленням та прийняттям рішень. У сучасному контексті розвитку юриспруденції важливим є застосування аргументаційного підходу до розуміння права.

У правових реаліях сьогодення, інтерпретаційне осмислення явищ проходить через комунікативний аспект мовлення, забезпечується елементами системи правової аргументації. Як зауважує Ф. Бацевич, вплив правової аргументації досягається у комунікативному дискурсі як: по-перше, спосіб діалогічно аргументативної перевірки спірних домагань значущості стверджувальних і нормативних висловлювань (комунікативних дій) з метою досягнення універсального консенсусу між його учасниками; по-друге, інтерсуб'єктивний процес аргументативного порозуміння за допомогою засобів мови, коли визнається лише обґрунтування і пошук розумного консенсусу (Бацевич Ф. С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень : підручник К. : ВЦ «Академія», 2011. 240 с. С. 148).

В процесі опрацювання матеріалів, які пропонуються для вивчення освітньої компоненти, здобувачі освіти зможуть ознайомитись із особливостями правової аргументації, що виявляється під час застосування у комунікативній взаємодії суб'єктів права, з'ясувати залежність аргументаційних процесів від притаманного індивідуальному комуніканту осмислення феномену права на шляху його інтегративного розуміння.

Вивчення освітньої компоненти сприятиме формування у здобувачів освіти здатність розуміння та виокремлення різновидів аргументів; виявлення тверджень, які можна використовувати у процесі доведення, а також обґрунтувань, які важко спростувати та ін.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1. Опис освітньої компоненти

Мета освітньої компоненти «Теорія аргументації»: *опанування слухачами курсу теоретико-практичного базису аргументації як розділу прикладної логіки, основними вимогами, стратегіями і правилами аргументації, розвиток навичок застосування аргументації у науково-дослідницькій роботі.*

Завдання освітньої компоненти *полягає у одержанні здобувачами теоретичних знань та формування, відшліфування практичних навичок аргументації; опанування практичними аспектами аргументування під час усної чи письмової комунікації; демонстрація особливостей публічного репрезентування результатів наукового дослідження;*

У результаті вивчення освітньої компоненти здобувач освіти повинен:

сформувати такі компетентності

- ЗК1. Креативність, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2. Здатність до критичного аналізу та оцінювання сучасних наукових досягнень при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, в тому числі в міждисциплінарних областях.
- ЗК3. Здатність приймати обґрунтовані рішення, планувати і здійснювати комплексні дослідження на сучасному рівні з використанням новітніх інформаційних і комунікаційних технологій на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в області історії і філософії науки.
- ЗК4. Здатність виявляти, отримувати й аналізувати інформацію з різних джерел, організувати та керувати інформацією, презентувати результати своїх досліджень.
- СК1. Здатність формулювати наукову проблему, розробляти робочі гіпотези, визначати актуальність, мету, завдання, які необхідно вирішити для досягнення мети, оцінювати необхідні ресурси та час для реалізації, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.
- СК2. Здатність до комплексності проведення досліджень у галузі права.
- СК3. Вміння знаходити та аналізувати інформацію щодо сучасного стану і тенденцій розвитку світової і української юриспруденції, робити висновки на основі одержаних досліджень, застосовувати їх у науковій та практичній сфері.

- СК4. Здатність до розуміння тенденцій, закономірностей, факторів й умов формування юридичної науки, її місця в системі соціально-гуманітарного знання, правової політики, правової культури громадян і суспільства в цілому
- СК5. Здатність до володіння сучасними правовими теоріями і концепціями та здатність до їх критичного аналізу й оцінки;
- СК7. Здатність брати участь у критичному діалозі, наукових дискусіях на міжнародному рівні, відстоювати свою власну позицію щодо впровадження у виробництво результатів дисертаційного дослідження
- СК8. Здатність кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти при написанні експертних заявок, проєктних заявок, проєктів аргументаційної позиції суду, звернень, меморандумів, юридичних висновків в різних сферах практичної діяльності;
- СК12. Здатність об'єктивно і критично аналізувати інформацію про інститут захисту прав людини, займати самостійну позицію у питаннях теоретичного та практичного характеру, що стосуються інституту прав людини. Формувати активну правову позицію в ситуаціях, пов'язаних з конкретними випадками порушення прав людини чи виникнення такої загрози; здатності до вчинення адекватних правових дій; застосовувати альтернативні способи захисту громадянських прав на практиці.
- СК15. Здатність демонструвати знання базових засад, сучасного стану, тенденцій розвитку наукових досягнень у різних галузях права

знати та вміти (програмні результати навчання)

- володіти сучасними передовими концептуальними та методологічними знаннями при виконанні науково-дослідницької та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей знань;
- мати ґрунтовні знання предметної області та розуміння професії, знання праць провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні праці у галузі дослідження, формулювати мету власного наукового дослідження як складову загально-цивілізаційного процесу;
- знати процедуру встановлення інформаційної цінності та якості літературних і фондкових джерел;
- уміти проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових наукових положень та ідей;
- формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири сучасного суспільства та стан її наукової розробки, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, які мають розширювати і поглиблювати стан наукових досліджень у сфері права;

- аналізувати наукові праці, виявляючи дискусійні та малодосліджені питання, здійснювати моніторинг наукових джерел інформації стосовно проблеми, яка досліджується встановлювати їх інформаційну цінність шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами;
- уміння аргументувати положення і висновки, до яких здобувач дійшов в процесі дослідження, з використанням широкого арсеналу моделей, правил і прийомів юридичного аргументування;
- вільно спілкуватися в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю у відповідній галузі наукової та/або професійної діяльності;
- використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації джерел;
- використовувати практичний досвід прийняття виважених та обґрунтованих з точки зору добросовісності та права рішень як у стандартних, так й нестандартних ситуаціях.

1.2. Тематика практичних занять

№	Назва теми	К- сть
Змістовий модуль 1. Загальне поняття про аргументацію та теорію аргументації		
1.	Аргументація: її цілі та структура.	2
2	Переконання.	2
3	Доведення та аргументація.	2
Змістовий модуль 2. Аргументація як вид мовленнєвої комунікації		
4	Аргументаційне мовлення: його структура та логіка.	
5	Емпірична аргументація.	2
6	Теоретична аргументація.	2
7	Особливості аргументації оцінки та імперативи.	2
8	Помилки та пастки в аргументації.	2
	Всього	16

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань здобувачів освіти з освітньої компоненти проводиться у формах:

- оцінювання роботи здобувачів освіти на практичних заняттях;
- усного опитування на практичних заняттях;
- оцінки розв'язання ситуаційних завдань та участі у обговоренні проблемних питань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного контролю з освітньої компоненти «Теорія аргументації» є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених силябусом освітньої компоненти;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом освітньої компоненти, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів.

Основними методами оцінювання є:

- аналіз усних відповідей;
- виконання практичних завдань;
- розв'язання ситуативних завдань;
- написання есе та тез.

Додаткові бали здобувачам, також, можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту освітньої компоненти. А також, за участь у наукових конференціях, круглих столах, написання наукових тез, статей.

Положення про семестровий поточний та підсумковий контроль навчальних досягнень здобувачів вищої освіти <http://ep3.nuwm.edu.ua/15311/>

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження здобувача освіти не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Національна шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Зараховано
82-89 балів	
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	
35-59 балів	Не зараховано з можливістю повторного складання
1-34 балів	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

МОДУЛЬ I

Змістовний модуль 1. *Загальне поняття про аргументацію та теорію аргументації*

Тема 1. Аргументація: її цілі та структура

План заняття

1. Поняття аргументації, її структура та цілі.

2. Суб'єкт, об'єкт, засоби та способи комунікативної діяльності.
3. Види аргументації. Види аргументації за ступенем логічної достовірності.
4. Універсальна та контекстуальна аргументація.
5. Особливості аргументації у науковій діяльності.

Контрольні питання:

1. Здійсніть дефініцію та характеристику тези, антитези, демонстрації.
2. Які особливості контекстуальної аргументації?
3. Які особливості універсальної аргументації?
4. Визначте специфіку використання аргументації в науковій діяльності.

Додаткове завдання:

Опрацюйте та підготуйте аргументовану доповідь щодо основних ідей нової теорії аргументації відіграли праці Х.Перельмана, Г.Джонстона, Ф. ван Ємерена, Р.Гроотендорста та ін.

Література

[основна: 1,2,5,6,7 ;

допоміжна:

*Мельничук Ю. Логічні основи аргументації як способу міркування. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки (частина II)*: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 30-31 січня 2020 р. Київ : МЦНІД, 2020. 72 с. С. 60–62.

**Мельничук Ю. Герменевтичні аспекти логічного аналізу у юридичній практиці. *Альманах науки*, №2(35) лютий 2020 р. (за матеріалами II Міжнародна науково-практична конференція «Наука та пріоритети»). Київ. 88 с. С. 81–84]

Тема 2. Переконання

План заняття

1. Переконання як предмет теорії аргументації.
2. Предмет переконання.
3. Верифікація. Підстави прийняття висловлювань.
4. Способи переконання: універсальна та не універсальна аргументація, емпірична та теоретична аргументація.
5. Переконливі докази.

6. Не універсальні способи переконання.

Додаткове завдання:

Обґрунтуйте, які докази є переконливими в юриспруденції? Наведіть приклади.

Контрольні питання:

1. Визначте підстави прийняття висловлювань з метою переконання.
2. Здійсніть дефініцію понять: переконання, верифікація, істинність, хибність, докази.
3. Визначте особливості емпіричної та теоретичної аргументації.
4. Обґрунтуйте можливості застосування різних видів аргументації у науковій діяльності.
5. Які способи переконання Ви знаєте та застосовуєте у науковій діяльності?

Література

[основна: 1,2,6,7; допоміжна: 1,2, 3,4,5,6,9]

Тема 3. Доведення та аргументація.

План заняття

1. Доведення: загальна характеристика.
2. Особливості формулювання точок зору.
3. Види доведення.
4. Теорія доказу як ідеальна модель аргументації.
5. Теорія аргументації і логіка.

Додаткове завдання:

Наведіть приклади різних видів доведення. Поясніть, від чого залежить використання того чи іншого виду доведення?

Контрольні питання:

1. Яка різниця між прямим та непрямим доведенням?
2. Яка структура доведення?
3. Яка специфіка формулювання точок зору?
4. Який вид доведення доцільно використовувати у науковій діяльності? Відповідь обґрунтуйте.

Література [основна: 2,5,6,7; допоміжна: 1,2,3,4,7,8]

МОДУЛЬ II

Змістовний модуль 2. Аргументація як вид мовленнєвої комунікації

Тема 4. Аргументаційне мовлення: його структура та логіка.

План заняття

1. Логіка наукового мовлення.
2. Аргументаційне мовлення.
3. Комунікативна модель аргументації.
4. Логічні, практичні та комунікативні правила аргументації

Додаткове завдання:

Підшукайте та продемонструйте, під час заняття, приклади порушень правил аргументації у наукових публікаціях.

Контрольні питання:

1. Визначте особливості комунікативної моделі аргументації.
2. Структура аргументаційного мовлення.
3. Обґрунтуйте правила аргументації.

Література

[основна: 4,5,6,7;

допоміжна:

*Мельничук Ю. І. Комунікативна раціоналізація та дискурсивні процедури обґрунтування норм. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2020. № 3. С.474–476.]

Тема 5. Емпірична аргументація

План заняття

1. Поняття емпіричної аргументації.
2. Пряме підтвердження.
3. Підтвердження слідування.
4. Факти як приклади.
5. Особливості використання емпіричної аргументації у наукових дослідженнях.

Контрольні питання:

1. Як застосовувати підтвердження слідування у науковому дослідженні? Відповідь обґрунтуйте на прикладі.
2. Яка специфіка використання емпіричної аргументації у юридичних наукових дослідженнях?
3. У яких випадках не можна застосовувати пряме підтвердження у наукових дослідженнях юридичного спрямування?
4. Наведіть приклади видів емпіричної аргументації.

Література [основна:5,6,1,2,3; допоміжна:1,2,3,4,9]

Тема 6. Теоретична аргументація

План заняття

1. Системний характер обґрунтування.
2. Внутрішня перебудова теорії.
3. Удосконалення теорії.
4. Умовна сумісність.
5. Відповідність загальним принципам.
6. Методологічні аргументи.
7. Обмеженість методологічної аргументації.

Додаткове завдання:

Наведіть приклади теорії та продемонструйте систему аргументації до неї. Яких випадках теорія є необґрунтованою?

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте твердження, які перейшли з розряду описів в розряд цінностей.
2. Опишіть методологічні аргументи.
3. Визначте випадки у яких не можна/ або частково можна застосовувати методологічну аргументацію.

Література [основна: 1,3,4,5,6; допоміжна:2,4,7,10]

Тема 7. Особливості аргументації оцінки та імперативи

План заняття

1. Особливості аргументації оцінки.

2. Поняття імперативів.
3. Опис, оцінка, різноманітність оцінок аргументації.
4. Квазіемпіричні обґрунтування оцінок.
5. Пояснення, передбачення, розуміння в аргументаційному процесі.
6. Особливості аргументаційної оцінки в науковій діяльності.

Додаткове завдання:

Наведіть приклади використання аргументації оцінки та імперативів у наукових дослідженнях у сфері юриспруденції.

Контрольні питання:

1. Визначте особливості застосування контекстуальних аргументів у науковій діяльності.
2. Оцінка в аргументаційному процесі.
3. Як застосовувати у науковій практиці квазіемпіричне обґрунтування оцінок?
4. Пояснення в аргументаційному процесі.

Література [основна: 1,2,3,4,5; допоміжна: 1.2.3.4,10]

Тема 8. Помилки та пастки в аргументації

План заняття

1. Помилки та пастки в аргументаційному процесі.
2. Способи подолання пасток у аргументації.
3. Контекстуальна аргументація

Додаткове завдання:

Обґрунтуйте особливості використання контекстуальної аргументації.

Як уникнути пасток в аргументації? Опишіть стратегії.

Контрольні питання:

1. Принципи моралі та моральності у науковій діяльності.
2. Контекстуальна аргументації, умови використання у науковій практиці.
3. Пастки в аргументаційному процесі. Наведіть приклади.
4. Стратегії уникнення пасток та помилок в процесі аргументації.

Література [основна: 1,2,3,5,7; допоміжна: 1.2.3.4,10]

3. Самостійна робота здобувачів освіти

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню здобувачами освіти матеріалу з освітньої компоненти «Теорія аргументації» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових відповідей на питання для самопідготовки;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розробка плану та написання тез;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності здобувачів освіти у сесію.

Завдання практичного спрямування для самостійного опрацювання розміщені на сторінці освітньої компоненти у навчальній платформі Moodle.

4. Індивідуальна робота здобувачів освіти

Індивідуальне творче завдання обговорюється із здобувачами освіти, оцінюється відповідно до оприлюдненої шкали у навчальній платформі Moodle, та може передбачати:

1. Написання есе.

Есе - це короткий прозовий твір (обсягом 1-3 сторінки), де автор викладає свою думку з конкретного питання, яке відображене в темі, зважуючи всі аргументи «за» і «проти». В тексті можна використовувати цитати з письмових творів і думки інших авторів, але з чітким зазначенням їх прізвищ і джерел звідки взята цитата (думка), вони не можуть становити більше однієї третини тексту. На окремій сторінці слід зазначити список джерел (підручники, спеціальна література, Інтернет-джерела, виступи або промови), які використовувались під час написання есе.

Орієнтовні теми

1. Основи теорії мовленнєвих актів Дж. Остіна.

2. Переконання і аргументація.
3. Проблема істини.
4. Роль аргументації в моделюванні соціальної взаємодії (проблеми консенсусного дискурсу).
5. Аксиологічний аспект аргументації
6. Сучасні підходи до аргументації.
7. Теорія аргументації і діалогічна логіка (формальна діалектика).
8. Психологічні і раціональні засоби переконання.
9. Прагматико-діалектичний підхід до аргументації.
10. Суперечка, полеміка і дискусія. Їх місце і роль в науковому і суспільному житті.
11. Еристика: виникнення і концепції.
12. Раціональна дискусія.

Додаткові теми можуть бути розміщені на сторінці освітньої компоненти у навчальній платформі Moodle.

2. Написання та оприлюднення результатів наукового дослідження у вигляді різних публікацій. У такому випадку теми узгоджуються в індивідуальному порядку та стосуються сфери наукових інтересів здобувача вищої освіти.

5. Рекомендована література

Основна література

1. Юридична аргументація. Логічні дослідження: монографія / О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. В. Куцепал та ін. ; за заг. ред. О. М. Юркевич. 2-ге вид., переробл. та допов. Х. : Право, 2015. 336 с. URL: <https://jurkniga.ua/contents/yuridichna-argumentaciya-logichni-doslidzhennya.pdf>
2. Конверський А. Є. Логіка : підручник. 2-ге вид., виправлене. К. : ВПЦ "Київський університет", 2017. 391 с.
3. Хоменко І. В. Логіка: теорія та практика : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2019. 400 с.
4. Канеман Д. Мислення швидке й повільне / Пер. з англ. М.Яковлев / 5-те вид. К. : Наш Формат, 2021. 480 с.
5. Юридична аргументація : Логічні дослідження. Колективна монографія / О. М. Юркевич, В. Д. Титов, С. В. Куцепал та ін.; За заг. ред. проф. О. М. Юркевич. Х., 2012. 211 с.
6. Комаха Л. Г. Логічні засади аргументації у філософському знанні : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 360 с.
7. Правнича аргументація : навч.-метод. посібник/ укл. О. В. Щербанюк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 72 с

Допоміжна література

1. Козюбра М. І. Теорія юридичної аргументації: історія становлення, стан і перспективи у вітчизняній юриспруденції. *Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна*: зб. наук. ст. К. : ДУХ і ЛІТЕРА, 2013.
2. Рабінович П. М. Правова аргументація: терміно-поняттєвий інструментарій дослідження. *Вісник НАПрН України*. 2016. № 2(85). С. 8–20.
3. Хворостянкіна А. В. Юридична аргументація в англо-саксонській та римсько-германській правових системах : методологічні засади порівняльного аналізу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2012. Т. 129. С. 16–19.
4. Чорнобай О. Особливості правової аргументації у комунікативній практиці юриста: деякі аспекти. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13132/80-87.pdf>
5. Слабак М. М. Практика Європейського Суду з прав людини: спроба аксіологічного аналізу (за матеріалами справи Фон Ганновер проти Німеччини). *Форум права*. 2014. № 2 С. 409–415 URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2014_2_72.pdf
6. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів / 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.
7. Рожнова В. В. Докази і доказування: про тенденції удосконалення кримінального процесуального закону. *Вісник НАПрН України*. 2019. Том 26. № 1. С. 133–141.
8. Тугарова О. К. Логічна природа непрямих доказів у кримінальному процесі. *Вісник НАПрН України*. 2019. Том 26. № 1. С. 141–153.
9. Пільков К. М. Теорія і практика доказування у міжнародному комерційному арбітражі : монографія. Київ : Освіта України, 2016. 240 с.
10. Гетманцев Д. Об'єктивна істина vs поза розумним сумнівом. Про стандарти доказування у податкових спорах. *Право України*. 2018. № 6. С. 195–209.

Інформаційні ресурси

1. Електронні наукові видання НБУ ім. В. І. Вернадського URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21CNR=20&Z21ID=2
2. Гончаров А. Ю. Логіка і теорія аргументації: формальний і неформальні підходи: Автореферат дис. ... канд. філос. наук : 09.00.06 / Ін-т філос. ім. Г. С. Сковорода, НАН України. К., 2003. 16 с. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%20%D0%90.%D0%AE.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%20%D0%90.%D0%AE.$)